

Percepcja żubra i pierwotnego lasu w XVIII i XIX wieku: wspólne kulturowe i przyrodnicze dziedzictwo Polski i Litwy

Celem projektu jest poznanie wpływu, jaki miała europejska percepcja pierwotnego lasu i żubra na naukę i kulturę w XVIII i XIX wieku. Śledząc pojawianie się tej tematyki w dyskursie naukowym, artystycznym i popularnym, mamy nadzieję odtworzyć i wskazać źródła współczesnej wizji pierwotnego lasu i pierwotnego zwierzęcia, czyli żubra, wywodzące się ze wspólnego, polsko-litewskiego dziedzictwa.

Żubr, Puszcza Białowieska i „litewskie lasy” znajdowały się w centrum zainteresowania europejskich nauk przyrodniczych w XVIII i XIX wieku. Tereny te zachowały się do tego okresu w bardzo dobrym stanie. Stanowiły wyraźny kontrast dla przetrzebionych i dalece zmodyfikowanych lasów Zachodniej Europy i jako takie były atrakcyjnym miejscem do prowadzenia badań. Dodatkowym atutem ściągającym naturalistów z całego kontynentu była ostatnia wolnożyjąca populacja żubra nizinnego w Puszczy Białowieskiej. Stawiamy hipotezę, że dyskusja na temat żubra, jego naturalnego środowiska oraz pierwotnego charakteru lasów dawnej Rzeczypospolitej odegrała ważną rolę w narodzinach nowoczesnego leśnictwa, ekologii, fitosocjologii, rozwoju biogeografii i ochrony przyrody. Nie ograniczała się ona do prac naukowych, ale przenikała do szeroko pojętej kultury - literatury, poezji, teatru, malarstwa, a później i do fotografii. Dzięki temu tematyka ta odegrała ważną rolę w popularyzacji wiedzy przyrodniczej wśród szerokiej publiczności całej Europy.

W celu zrealizowania projektu planujemy: (1) przeprowadzić kwerendy archiwalne w Polsce, Litwie, Białorusi, Francji, Rosji i Ukrainie oraz literaturowe w poszukiwaniu prac przyrodników interesujących się „litewskimi lasami”; (2) poddać analizie XIX-wieczne pisma popularnonaukowe oraz dzieła literackie odwołujące się do pojęcia pierwotnego lasu i wykorzystujące tematykę i symbolikę żubrów; (3) przeprowadzić badania muzeograficzne w poszukiwaniu okazów pochodzących z terenów Puszczy Białowieskiej; (4) przeprowadzić kwerendy w galeriach sztuki, muzeach, bibliotekach i archiwach w poszukiwaniu artystycznych przedstawień Puszczy Białowieskiej i żubra z XVIII-XIX wieku; (5) Zebrać i poddać analizie informacje ze wszystkich źródeł: kwerend archiwalnych i literackich, publikacji popularnonaukowych, galerii sztuki i muzeów w celu zidentyfikowania europejskich percepcji żubra i lasu pierwotnego w nauce i kulturze XVIII-XIX wieku.

Efektom realizacji projektu będzie anglojęzyczna monografia naukowa pod roboczym tytułem „Primeval beast, primeval forest: Perception of European bison and Białowieża Forest in the 18th-19th century”, co najmniej trzy artykuły naukowe oraz szereg prezentacji na konferencjach.